

Vint anys revifant vides

Les comarques gironines són un referent en l'àmbit de la salut mental. Ja en temps de la Mancomunitat, que va construir dos pavellons al «sanatori» de Salt, es va crear un patronat de malalts curats, que alguns consideren l'inici de l'assistència psiquiàtrica externa, «extramurs», a Catalunya. En aquests moments que acabem de celebrar els 100 anys de la Mancomunitat i que en fa 20 de les primeres experiències de desinternament de l'etapa democràtica, ens sembla que val la pena parlar-ne i recordar-ho.

Les iniciatives modernitzadores esmentades es varen interrompre durant el llarg i gris període franquista, que va retornar al model manicomial tradicional. Amb l'arribada de l'etapa democràtica s'inicia un procés per repensar i transformar el «Manicomi de Salt» fins a convertir-lo en l'actual «Parc Hospitalari Martí i Julià», en record precisament del psiquiatre que va desenvolupar, per encàrrec de Prat de la Riba, la planificació de l'assistència dels malalts mentals a Catalunya. Segurament, aquest canvi de paradigma tan gran va esmorteir una altra iniciativa coetània que anava en la mateixa direcció: el desinternament de malalts i la seva integració a la comunitat, experiència que es va iniciar amb un primer grup que va anar a viure en un pis, l'any 1995. Avui aquesta iniciativa està plenament consolidada i ja són quasi vuitanta les persones que viuen en la comunitat d'una manera autònoma amb un acompanyament professional. L'any que acabem d'acomiar s'han tret d'hospitalització més de cent trenta usuaris, la majoria dels quals es passaven mitja vida ingressats.

Algunes d'aquestes persones portaven molts anys tancades. Mentre escric, no puc evitar recordar algunes que vaig conèixer, com en Josep, que, mentre fumava sense parar, m'explicava que el seu pare era borratxo i el maltractava de petit, que des dels 16 anys tenia al·lucinacions, veia coses terribles, i llavors varen començar els ingressos hospitalaris; tot i que va continuar a casa seva, feia un parell d'anys que quasi no s'aixecava del llit, sempre anava en pijama, i portava una vida sòrdida i aïllada. O la Núria, que aparenta uns cinquanta anys, tot i que en deu tenir força menys, quan em confessava amb tristesa una infantesa de maltractes i abusos físics i sexuals per part de la família, que varen continuar amb el marit, del qual s'ha separat, i amb el qual va tenir dos fills; consumeix al-

cohol i tabac, i encara es torna agressiva quan se li posen límits. També penso en l'Ester, que havia viscut força anys al carrer i que m'explicava anècdotes de quan estudiava una carrera i de la vida benestant que portava. Ara és obesa i va molt deixada. És incaaç d'autocuidar-se pel que fa a la higiene, el menjar o la medicació. Tots tres ara fan una vida normalitzada, autònoma i digna, amb el corresponent suport i acompanyament. En Josep ja viu independent en un pis i va a veure la seva mare al geriàtric un cop a la setmana. La Núria, als matins, va al centre de dia i a la tarda al club, ubicat al centre social de Sant Narcís. I l'Ester cada dia va a treballar a un centre especial de treball i viu en una llar residència, tot i que de tant en tant marxa i es passa tot un dia a Figueres passejant pel carrer per recordar vells temps, i parla molt amb els policies, perquè quan vivia al carrer eren les persones amb les quals més es relacionava i li agradaven... a vegades fins i tot la conviden a cafè.

Tot això ha estat possible perquè un grup de professionals compromesos han cregut en les persones i en les seves capacitats, i perquè una institució va donar ple suport a aquestes iniciatives i va optar per un model comunitari d'inserció. No menys important és el paper de la mateixa comunitat, ja que sense la seva comprensió i sensibilització no és possible la inclusió. Entre tots, han fet possible refer vides trenca- des per la malaltia, l'exclusió i l'estigmatització.